Colecția
„POVESTIRI
ȘTIINȚIFICO-
FANTASTICE"

362

362

ILYA VARŞAVSKI

TELEPATIE SAU PARAPSIHOLOGIE?

DUPĂ SFÎRŞITUL LUMII

O BIOTRANGULAŢIE DUBIOASĂ

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: VICTOR WEGEMANN
Portrete: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

LA MULȚI ANI!

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XV
15 decembrie 1969

ILYA VARŞAVSKI

Scriitorul de anticipație sovietic Ilya Varșavski este cunoscut prin nota de umor pe care o imprimă unora dintre povestirile sale SF. Ultimul său volum de povestiri („Soarele apune în Donomaga", „Molodaia gvardia", 1966) grupează piesele în trei părți, din care ultima conține sub titlul „SF în suc propriu", parodii literare, „parodii științifice" și simple schițe vesele. Autorul parodiază mai ales acele idei care în ultimul timp au devenit aproape un atribut sine-qua-non al scrierilor SF.

TELEPATIE SAU PARAPSIHOLOGIE?

Parapsihologia, știința care studiază fenomenele transmiterii și citirii gîndurilor de la distanță, face parte dintr-un domeniu al cunoștințelor umane dintre cele mai vechi și mai puțin cercetate și care cuprinde un mare complex de probleme de psihologie, fiziologie și de răspîndire a oscilațiilor electromagnetice.

Noi dispunem de dovezi indiscutabile că încă la începuturile dezvoltării sale omenirea cunoștea bine misterioasele fenomene ale transmiterii gîndurilor fără ajutorul celui de-al doilea sistem de semnalizare, care este, după Pavlov, vorbirea omenească. Aceasta o dovedesc numeroase legende și povești ajunse pînă la noi din vremurile cele mai vechi.

Nivelul scăzut de cunoștințe din stadiul primar al evoluției societății umane a făcut inevitabil ca fenomenele parapsihologice observate în acea vreme să fie acoperite de un văl mistico-religios.

Dînd hotărît la o parte învelișul religios, sîntem în drept să scoatem de-aici grăuntele faptelor și să examinăm aceste fapte de pe poziții pur științifice.

Prima referire la fenomenele parapsihologice o găsim în mitul căderii în păcat, în care Șarpele i-a sugerat Evei ideea de a

fura un măr din Pomul Cunoaşterii Binelui şi a Răului. Este întru totul firesc să se excludă orice posibilitate de comunicare cu ajutorul vorbirii între un şarpe lipsit de grai şi Eva. Trebuie să excludem, de asemenea, şi ipoteza că reptila ar fi influenţat psihicul Evei prin gesturi, deoarece şerpii n-au membre. În acest fel rămîne numai să presupunem că imaginea mărului a apărut în conştiinţa Evei prin sugestie de la distanţă.

Odată ce omul a acumulat cunoştinţe cu caracter pur aplicativ, s-a lărgit implacabil cercul de fapte din domeniul transmiterii gîndurilor de la distanţă.

La fel cum chimia modernă consideră drept stră-strămoş al său alchimia, parapsihologia purcede de la telepatie. Dar, împrumutînd de la telepatie obiectul studiului, parapsihologia a modificat radical noţiunile idealiste ce stăteau la temelia acestei ştiinţe. În locul termenului „suflet", folosit de telepaţi, parapsihologia foloseşte noţiunea de „personalitate". Cuvîntul „mediu" a fost înlocuit cu termenul ştiinţific „percipient". Noţiunea mistică a telepaţilor despre „forţa magnetică" este înlocuită în parapsihologia modernă cu noţiunea de capacitate inductivă a persoanei care sugerează.

Faptele de care dispun parapsihologii permit ca influenţele parapsihologice să se împartă în următoarele categorii :

1. Sugerarea senzaţiilor.
2. Presimţirile unei persoane în raport cu alta, aflată cu ea în relaţii parapsihologice.
3. Sugerarea imaginilor.
4. Citirea gîndurilor altora.

Un exemplu de sugerare a senzaţiilor deosebit de convingător ne dă cunoscutul parapsiholog francez Henry Trompleur în cartea sa „Dar dacă ?...", carte ce a făcut mare vîlvă.

Călătorind împreună cu un amic, el a tras odată la un mic hotel de provincie. Patul în care dormea profesorul Trompleur, aşa cum s-a constatat, era plin de ploşniţe. Toată noaptea el n-a putut închide un ochi din pricina senzaţiilor neplăcute ce le simţea pe tot corpul. Mare i-a fost mirarea cînd, dimineaţa, a aflat că amicul său, care dormea în altă cameră (împrejurare pe care o subliniez în mod deosebit), a avut în noaptea aceea aceleaşi senzaţii !

Un foarte interesant caz de telepa... pardon, fenomen parapsihologic a fost prezentat la şedinţa din 12 iulie 1895 a Societăţii de telepatie din Sankt-Petersburg.

Ştabs-căpitanul Valetov, care convieţuia cu consoarta sa de cincisprezece ani, a plecat fără ea în Caucaz. După zece zile, în timp ce-şi trata cu cafea prietenele, la ora 12 ziua, soţia a exclamat deodată :

— Mi se pare că Kolea al meu iar a pierdut la cărţi !

În şedinţa societăţii a fost prezentat un înscris, autentificat cu martori la notariat, care arăta că exact în acel moment Valetov, declarînd marele şlem la culoarea de cupă, a rămas fără patru levate.

În anul 1912 am întîlnit o varietate din cele mai rare ale relaţiilor parapsihologice, şi anume citirea gîndurilor altora. Fiind în acea vreme student la Universitatea din Moscova, dădeam examen la filozofie cu profesorul B., un cunoscut savant.

După ce m-a ascultat cu atenţie, profesorul mi-a spus :

— Văd că nu l-ai citit pe Kant. În capul dumitale sînt numai berării şi săli de biliard.

Această însuşire de a citi fără greş gîndurile altora mi-a frapat atît de puternic imaginaţia încît tocmai ziua aceea a devenit un punct de cotitură în destinul meu, determinînd activitatea mea viitoare în domeniul parapsihologiei.

Este necesar să ne oprim ceva mai amănunţit asupra problemei sugerării imaginilor, deoarece se pare că acest gen de relaţii parapsihologice este cel mai răspîndit.

La noi în laborator se făcea următoarea experienţă.

Inductorul şi percipientul erau introduşi în nişte camere izolate şi lăsaţi timp îndelungat fără hrană. Apoi li se cerea să noteze imaginile ce apăreau spontan în conştientul lor. Fireşte că particularităţile stării fiziologice în care se aflau îi predispuneau să vadă în cea mai mare parte imagini cu caracter alimentar.

Ca urmare s-au obţinut următoarele date de coincidenţe, depăşind considerabil coincidenţele de ordin accidental (vezi teoria probabilităţilor) :

Produse de brutărie — 75% coincidenţe.

Mîncăruri de carne — 83% coincidenţe.

Supe fierbinţi — 87,3% coincidenţe.

Trebuie notat că ecranizarea percipientului cu un ecran metalic n-a dus la modificări substanţiale în distribuţia coincidenţelor.

S-a stabilit că influența exercitată asupra scoarței cerebrale de unii agenți chimici intensifică considerabil relațiile parapsihologice.

Inductorul și precipientul, introduși după ce li s-a administrat o doză considerabilă de alcool în camere izolate și cufundate în întuneric, vedeau lămurit draci și le descriau înfățișarea folosind expresii identice. Efectul era considerabil mai puternic atunci cînd se introduceau în alcool coloizi vegetali din extras de piper roșu și slăbea atunci cînd, odată cu alcoolul, li se dădea și mîncare. Acest din urmă fapt este ușor de explicat dacă ne gîndim ce excitant puternic este, după Pavlov, mîncarea.

Am expus aici un număr relativ redus de cazuri ce pot să risipească neîncrederea pe care o nutresc, din păcate, mulți sceptici față de parapsihologie ca știință. Numai fapte, cum spunea Ampère.

În încheiere aș vrea să mă opresc asupra importanței pe care o poate avea dezvoltarea continuă a parapsihologiei.

Trăim într-o epocă ce se caracterizează printr-o scădere consecventă a consumului de energie umană în totalitatea travaliului efectuat.

Un muncitor apasă pe un buton al dispozitivului de pornire, și asupra stratului de cărbuni se năpustesc puternic jeturi de apă, fărîmițîndu-l. Printr-o simplă apăsare pe buton se pun în acțiune marile macarale ce ridică încărcături grele.

Este timpul să se pună o altă problemă : reducerea consumului de energie mentală pe unitate de producție științifică.

Munca savantului nu se exprimă întotdeauna în astfel de lucruri concrete ca o navă cosmică sau o centrală atomoelectrică. Uneori activitatea lui se desfășoară mult mai modest, exprimîndu-se în prelegeri, articole, apariții publice. Citirea gîndurilor altora va aduce servicii inestimabile în aceste domenii ale muncii științifice, facilitînd astfel de forme de colaborare ca plagiatul și compilarea.

Pe noi ne întreabă adeseori fizicienii :

„Și cum credeți dumneavoastră că se răspîndește în spațiu gîndirea ?"

La care parapsihologii răspund :

„Asta spuneți-o dumneavoastră, că de-aia sînteți fizicieni !"

DUPĂ SFÎRŞITUL LUMII

Globul galben ca paiul de pe ecran se rotea încet. Deşerturi încinse de arşiţă, albii de ape secate, stînci golaşe brăzdate de crăpături...

O planetă moartă, părăsită...

Împuternicitul răsuci butonul de aprindere şi se lăsă pe speteaza fotoliului. Ecranul de un argintiu mat începu să se întunece.

O planetă părăsită! Zece ani de muncă titanică pentru evacuarea populaţiei, nopţi de nesomn şi zile de muncă încordate — toate acestea rămăseseră în urmă.

Ei, e timpul să-şi pună şi el scafandrul pentru că altfel nu-i chip să iasă la suprafaţă.

Încovoindu-şi uşor spinarea sub greutatea balonului de oxigen, păşeşte încet pe străzile pustii şi fără de sfîrşit ale oraşului subteran.

Postul central. Aici încă se mai simte viaţa. Panouri de un alb strălucitor, mii de beculeţe multicolore, ecrane cu imaginea unor maşini ce funcţionează ritmic, fel de fel de aparate tremurîndu-şi indicatoarele...

Apasă pe cîteva butoane: reactoarele luminilor de avarie — *şi pe panou se aprinde un semnal verde, confirmînd pornirea reactoarelor;* oprirea staţiilor de oxigen, oprirea fabricilor de alimente sintetice, a laboratoarelor de sinteză organică, a întreprinderilor industriale, a telecomunicaţiilor, a transporturilor, a industriei miniere. *Acum aproape toate indicatoarele aparatelor s-au oprit la zero. Se sting beculeţele de pe panouri. Au încremenit ciudat imaginile maşinilor de pe ecrane.*

Lumea subterană a planetei se cufundă în somn.

Ultimul buton — alimentarea cu energie. Ecranele se întunecă. În lumina opalescentă a becurilor de avarie, sala Postului central pare fără sfîrşit...

Omul, bătrîn, frînt de oboseală, urcă treptele escalatorului imobilizat. Dogoarea de pe suprafaţa încinsă a planetei răzbeşte prin ţesătura deasă a costumului cosmic. E cazul să pună în funcţiune instalaţia individuală de răcire.

★

Pilotul îşi consultă nerăbdător ceasul. Pînă la plecare au mai rămas cincisprezece minute. O mică întîrziere, şi toate calculele de navigaţie vor trebui făcute din nou. De ce merge el aşa de încet?

— Tovarăşe Împuternicit, nava e gata de lansare, echipajul şi pasagerii se află în cabină.

— Maria şi-a scos deja scafandrul?

— Nu. E în compartimentul de bagaje.

— Pofteşte-o, te rog, să vină aici.

Pilotul priveşte derutat cadranul ceasului, dar Împuternicitul e mult prea cufundat în gînduri ca să observe acest lucru.

Cîteva minute mai tîrziu, o făptură scundă, într-un costum cam larg, coboară scara.

— S-a-ntîmplat ceva?

Ochii albaştri privesc neliniştiţi prin geamul căştii.

— Iartă-mă că te-am deranjat. Aş vrea ca înainte de lansare să văd ce fac odraslele noastre.

— Mergem în colonie?

— Nu. Cheamă-l aici pe şef.

Maria scoate din calota căştii vergeaua subţire a antenei.

— A-381! Vino urgent la locul de lansare. Te orientezi după semnalele mele.

Pilotul, dînd disperat din mînă, urcă scara. Trebuie pregătit totul pentru o corectare a calculelor.

Împuternicitul priveşte curios silueta robotului ce se apropie.

— A-381 s-a prezentat la apelul dumneavoastră.

— Vrea să-ţi vorbească Împuternicitul.

— Vă ascult.

— Noi plecăm.

— Ştiu. Veţi mai reveni vreodată?

— Nu. Părăsim Sistemul solar pentru totdeauna. Fiin-

țele vii nu mai pot rămîne aici. Acum stăpîni ai planetei vor fi roboții. Îți cunoști bine îndatoririle?

— Trebuie să păstrez în memorie cunoștințele oamenilor, să mă păzesc și să păzesc tot ce ne-au lăsat Cei Vii, să-mi fac semeni și să-i instruiesc, să schimb tactica comportării în funcție de condițiile exterioare, să mă perfecționez încontinuu. În caz că vor veni pe planetă vizitatori din Cosmos, să le transmit ceea ce ne-au înmagazinat în memorie Cei Vii și tot ce se va fi păstrat pînă atunci pe planetă.

— Perfect. Nu uita că e periculos de stat în subterane. Se așteaptă să se producă niște cutremure. Orașele subterane vor fi probabil distruse. Va trebui să faceți săpături.

— Asta e prevăzut în programul nostru.

— Aveți grijă ca bateriile voastre solare să fie întotdeauna încărcate.

— Știu asta.

— Planeta nu mai are atmosferă. În prezent, pe suprafața ei există un mare pericol meteoritic.

— Colonia noastră se află deja la adăpost.

— Bine. Poți pleca. Ține minte că Cei Vii v-au încredințat tot ceea ce ei au dobîndit în milioane și milioane de ani.

— Țin minte.

— Du-te. Succes!

— Drum bun!

— Mulțumesc.

★

Au trecut două milioane de ani, dar minusculul grăunte fără atmosferă de la marginea Galaxiei, aflat departe de rutele navelor de linie ale Comunității Cosmice, n-a atras atenția nimănui.

Cît despre roboți... Dar mai bine să ascultăm ce spun ei înșiși.

Președintele. *Stimați colegi, conferința noastră este consacrată uneia dintre cele mai interesante probleme ale științei contemporane, și anume ipotezei privind existența unor forme de viață nemecanice. Are cuvîntul onorabilul LA-36-93, automat de categoria A, profesor de sinteză chimică, care va face o comunicare. Vă rog, profesore!*

LA-36-93. *Regulamentul rigid adoptat la consfătuirile noastre mă obligă să mă limi-*

tez numai la o comunicare succintă privind datele experimentale obținute și ipotezele care decurg din ele. Un material mai detaliat este expus în tezele comunicării difuzate participanților la conferință.

În cursul ultimilor ani, în laboratorul nostru se fac experiențe de sinteză a compușilor de hidrocarburi macromoleculari.

În acest an am reușit să realizăm o mică glomerulă de mucozitate care prezintă toate simptomele a ceea ce ne-am obișnuit să numim viață. (Animație în sală.) *Pusă într-un mediu organic lichid, această glomerulă se arată capabilă să se deplaseze în voie, reacționează la excitarea cu curent și asimilează substanțele aflate în soluție. În urma proceselor de oxidare a acestor substanțe, procese încă nu pe deplin lămurite, se asigură balanța bioenergetică necesară. Dacă în lichid lipsește oxigenul, glomerula moare.*

Cea mai interesantă însușire a variantelor de mucozitate obținute în ultimul timp este capacitatea acesteia de a crește și a se înmulți prin diviziune, asimilînd compușii organici.

În felul acesta, nu încape îndoială că avem de-a face aici cu o formă de viață cu totul nouă, foarte deosebită de noțiunile noastre obișnuite despre materia cu un înalt grad de organizare.

Poate că undeva în Univers există lumi unde viața organică a ajuns la o dezvoltare la fel de înaltă ca aceea la care a ajuns pe planeta noastră viața mecanică. (Animație în sală, scîrțîieli ironice pe băncile automatelor de categoria B.) *Îmi dau seama că automatele de categoria B ar dori să știe mai multe despre aplicarea tehnică a descoperirii făcute. Am impresia că însușirea substanței obținute de a reacționa la excitațiile exterioare va permite folosirea ei în unele aparate de calcul care facilitează funcționarea automatelor, iar mai tîrziu poate chiar să se realizeze pe această bază ceva ca un fel de creier electronic.*

Președintele. *Are cuvîntul onorabilul RA-84-41, automat de categoria A, titularul catedrei de evoluția mașinilor.*

RA-84-41. *Materialul experimental prezentat aici de eminentul nostru coleg este foarte interesant și n-avem nici un temei să punem la îndoială autenticitatea lui.*

Mă văd însă nevoit să ridic unele obiecții în legătură cu o seamă de concluzii ale raportorului.

Nu este clar dacă avem într-adevăr de-a face în cazul dat cu o manifestare a vieții în înțelesul deplin al acestui cuvînt. Cred că reacțiile la excitarea cu curent pot fi pur și simplu o consecință a modificării tensiunii de pe suprafața glomerulei de mucozitate. Poate că pe acest principiu ar fi posibilă vreo modelare a unor funcții ale neuronului cu semiconductori, dar mă îndoiesc ca din niște modele așa de primitive să se poată crea vreodată ceva fie chiar numai aproximativ asemănător cu un creier electronic. Nu trebuie uitat că la baza oricărei activități de gîndire stă acea însușire de a păstra informațiile care se numește memorie. Cu toată varietatea genurilor de memorie pe care le cunoaștem — memorie magnetică, memorie capacitivă, memorie criogenică —, nici unul dintre ele nu poate fi realizat într-o substanță organică.

În felul acesta, trebuie considerat că toate ipotezele cu privire la posibilitatea modelării proceselor de gîndire ale unor automate cu o combinație de elemente alcătuite pe bază de compuși de hidrocarburi sînt cu totul lipsite de temei.

Președintele. *Are cuvîntul venerabilul NA-54-26, automat emerit de categoria A, doctor în filozofie.*

NA-54-26. *Aș vrea să abordez problema de pe poziții oarecum diferite decît acelea pe care s-au situat antevorbitorii.*

Înainte de toate trebuie definită însăși noțiunea de „viață". Așa cum vedem noi lucrurile, viața este alcătuită din următoarele elemente :

a) existența unor aparate care transformă lumina solară în energie electrică, baza activității motrice a organismului și a proceselor de gîndire ce se desfășoară în el ;

b) capacitatea de a construi semeni și de a le transmite acestora experiența acumulată.

Poate oare materia organică să îndeplinească aceste condiții ?

Știm că pe bază de compuși de hidrocarburi nu se pot crea fotoelemente care transformă radiația în energie electrică.

Balanța energetică poate fi menținută prin reacțiile oxi-

dării numai într-un mediu lichid, deoarece în contact cu oxigenul în formă de gaz ființele organice ar arde imediat. Noi reușim să obținem lichide numai în condiții de laborator. Putem, desigur, să dăm frîu liber fanteziei și să ne imaginăm o lume ipotetică în care substanța se află în fază lichidă și conține tot ce este necesar pentru viata ființelor organice. Ce se va întîmpla în acest caz?

Inmulțirea necontrolată în progresie geometrică prin diviziune va epuiza foarte repede toate resursele de viață ale mediului și materia înmulțită se va priva ca singură de tot ceea ce slujește ca premisă pentru existenta ei.

Concluzia vine de la sine: ipoteza că în natură ar exista forme de viață cu hidrocarburi nu rezistă la critică.

Președintele. *Mai dorește cineva să ia cuvîntul? Dumneavoastră? Ce indice și ce titlu aveți? Perfect! Are cuvîntul stimabilul IV-9 611-7 442, automat de categoria C, aspirant la Institutul de istorie a planetei.*

IV-9 611-7 442. *Eu sînt, ca să zic așa, prea puțin competent în materie și în genere nu pot să fac nici un fel de afirmații; cred însă în genere că imaginile acelor ființe ciudate pe care le întîlnim cu prilejul săpăturilor ce se fac pe locul așezărilor antice din era mașinilor primitive, considerate rod al creației automatelor primitive... nu cumva oare erau într-adevăr monumente ale culturii unor vizitatori organici din Cosmos care i-au supus în acea epocă îndepărtată pe strămoșii noștri?* (Scîrțîieli vesele în sală, urmate de un hîrșîit asurzitor.) *M-am gîndit, de asemenea, că satelitul conic al planetei noastre e, poate, ca să zic așa, opera lor.* (Vacarm în sală, strigăte: „Regulamentul!".) *Scuzați... desigur, ca să zic așa... în genere, nu-mi închipuiam...* (Își reia locul.)

Președintele. *Permiteți-mi să trag concluzii la discuția noastră. Se pare că în prezent n-avem nici un motiv să considerăm reală existența în natură a unor forme organice de viață pe bază de compuși de hidrocarburi. Cît privește aplicarea tehnică a paradoxului descoperit de colegul nostru, cred că încercările de a-l folosi în noile aparate de calcul ar putea constitui un obiect de atenție, deși în calea realizării acestei idei stau încă foarte multe dificultăți de ordin pur ingineresc.*

O BIOTRANGULAȚIE DUBIOASĂ

Au trecut cel mult zece ani de cînd Norbert Wiener a emis îndrăzneața ipoteză a posibilității de a se transporta oamenii în orice punct al spațiului cu ajutorul semnalelor electromagnetice.

Într-adevăr, orice om este o combinație unică de celule de structură individuală și dacă s-ar reuși să se descifreze cu ajutorul metodelor fizice această structură, dacă acest cifru ar putea fi tradus în limbajul semnalelor și al comenzilor și dacă aceste semnale ar putea dirija sinteza celulei vii, ideea ar putea fi realizată cît se poate de simplu.

Această abundență de „dacă", atît de dragă inimii unui scriitor de anticipație, nu putea să rămînă neobservată și nu e de mirare, de-aceea, că țelina în care genialul savant a tras prima brazdă, arată într-un răstimp scurt cu plugul Imaginației și îngrășată din belșug cu sudoarea Inspirației, a rodit florile vii ale Ficțiunii.

Nu te întrista, o, tu, cel mai bun și mai serios cititor de scrieri științifico-fantastice ! Departe de mine gîndul de a ieși pe acest ogor bogat cu cvadriga Parodiei, călcînd grînele folositoare și buruienile în copitele Sarcasmului, ale Ironiei și Satirei.

Eu nu sînt decît un timid pelerin, căruia îi trebuie un minuscul petic de pămînt slobod ca să semene acolo un neînsemnat bob de Îndoială, modestă ofrandă adusă zeiței Știința. Crede-mă că sînt animat de un singur gînd, și anume de speranța de a căpăta din mîinile ei iertarea pentru vechile mele păcate literare.

Nu m-aș fi abătut de pe drumul bine bătătorit al genului dacă în neobișnuita istorie pe care vreau să ți-o relatez nu s-ar

fi împletit în chipul cel mai strîns problemele deplasării biotrangulației și teoria lui Pavlov despre reflexele condiționate.

Aici anume, în văgăunile întunecoase ale zonei de hotar a științelor, adesea accesibilă numai scriitorului de anticipație, se ascunde de ochii oamenilor în zilele fierbinți ale disputelor științifice acea enigmatică și insesizabilă anacondă care este Adevărul.

Îți promit, cititorule, să evit pe cît posibil șabloanele literare. Eroul meu va fi nu un bătrîn profesor de fizică, ci un tînăr matematician, candidat în științe.

Matematicienii sînt niște oameni bizari, la ei totul e pe dos. Ziua și-o consacră muncii, iar orele de răgaz le folosesc citind literatură de science-fiction, colportînd anecdote veșnic tinere și făcînd sport.

De altfel, dacă, pe măsură ce armata Maiestății Sale Matematica va cuceri alte și alte regiuni, censul de vîrstă al mareșalilor invincibilei oștiri va continua să scadă mereu, lucrurile vor ajunge pînă acolo încît ei vor juca arșice.

Nu, omul de știință din zilele noastre nu e pedantul acela distrat care s-a statornicit temeinic în paginile romanelor fantastice. Priviți-i pe băieții aceștia voioși în timpul unui simpozion. Nu întîmplător cuvîntul „simpozion" înseamnă în traducere „chef" ! Zău, un șașlîk nu poate fi dres mai bine decît cu o pătimașă dispută științifică și nimic nu potolește așa de bine setea cunoașterii ca un schimb de păreri și o sticlă de vin sec. Un hîtru bun de glume a spus că se poate numi simpozion orice conferință științifică dacă la această conferință se bea tot ce este mai tare ca berea și dacă toți vorbesc în același timp.

Dar destul cu asta, căci altfel cititorul va fi în drept să mă bănuiască de lipsă de respect față de știință, în vreme ce limbuția asta a mea e provocată pur și simplu de simpatia sinceră pe care o nutresc față de tînăra generație a slujitorilor ei.

Așadar, eroul meu este un tînăr matematician.

În buletinul de identitate e trecut Leonid Raspliuev, dar vrăjitoarea Dragoste a prefăcut acest nume maiestuos în tandra poreclă Lioka. Faceți cunoștință : Lioka Raspliuev, candidat în științe fizico-matematice.

Nu pot să mă folosesc de dreptul sacru al scriitorului de anticipaţie şi să-l prezint cititorului în cabinetul său de lucru. În primul rînd, el lucrează într-o instituţie denumită modest cutie de scrisori, în al doilea rînd, nu are cabinet, iar în al treilea rînd tot n-aţi înţelege nimic oricît v-aţi holba la foile de hîrtie pline de semne cabalistice, alternînd cu schiţe de picioruşe de femeie. Mai bine să facem cunoştinţă în locuinţa lui cu două camere, construită prin cooperativă, în momentul în care se pregăteşte să părăsească Capitala pentru a lua parte la un misterios simpozion pe malurile Kurei.

Iertaţi-mă, dar era cît pe ce să uit să v-o prezint pe soţia sau „sistemuţa" sa, cum sînt numite de obicei consoartele tinerilor savanţi. O cheamă... ei, da, desigur, Nonna ! Cum altfel ar putea s-o cheme ?!

Politeţea elementară cere să-i dăm cuvîntul mai întîi ei :

— Să-ţi dau labele de gîscă ?

— M-m-m-m... Numai datorită unui îndelungat antrenament conjugal se putea ghici în acest răspuns simplu ca un mîrîit o negaţie. De altfel, la ce te mai poţi aştepta de la un om care încearcă să îndese într-o servietă de două ori mai multe lucruri decît poate ea să cuprindă ?

— Atunci mai ia o pereche de chiloţi.

— Pentru ce ?

— Ca să te schimbi după ce faci baie.

— Ei, drace ! Lioka izbuti, în sfîrşit, să rupă încuietoarea servietei. Ţi-am spus de douăzeci de ori că plec nu la o staţiune balneară, ci ca să lucrez. Înţelege odată că în zece zile... Dar unde e aparatul de ras ?

— L-am pus în valiză, sub pijama.

— M-m-m-m...

Lioka se apucă să scoată la lumină conţinutul servietei. Timp de cîteva minute privi dus pe gînduri o mapă groasă de pînză.

— Nonna !

— Ce-i !?

— O să vină un individ să ceară mapa asta. Să nu-i spui că am plecat.

— De ce ?

— Am eu motivele mele. Îi spui că nu sînt acasă şi că te-am rugat să-i dai tu mapa.

— Bine.

— Şi în general vorbeşte mai puţin de simpozionul ăsta. Aşa trebuie.

— Bine, Lioka !

— Aşa-a... Lioka legă cu o curea servieta, luă valiza şi, pecetluind buzele Nonnei cu un sărut distrat, porni spre uşă. Hai noroc !

— Săpunul l-ai luat ?

— L-am luat, l-am luat.

— Cînd să te aştept ?

— Peste vreo zece zile, nu mai devreme.

Au trecut trei zile. În prima zi, Nonna a savurat compania fermecătoarei şi uşuratecei sale prietene Libertatea, cea de-a doua zi şi-a petrecut-o împreună cu bătrîna cameristă Plictiseala, iar în cea de-a treia zi, istovită de vizita inoportună şi agasantă a Singurătăţii şi Nostalgiei, s-a culcat la ora 10 seara.

Trecuse de miezul nopţii cînd cineva o scutură de umăr şi o voce cunoscută rosti această frază, cu care era obişnuită :

— Du-te mai încolo, că nu pot să dorm suspendat în aer !

Dintre toate reflexele pe care şi le-a format omul pe drumul lung al evoluţiei, reflexul conjugal e cel mai rezistent. Bombănind obişnuita observaţie că, din păcate, industria încă nu produce paturi triple, Nonna se dădu mai la perete.

Nu se ştie cum ar fi decurs această noapte dacă pe la ora 3 Lioka n-ar fi resimţit o sete cumplită.

În drum spre bucătărie, el răsturnă lampadarul de lîngă pat, făcînd cu acest prilej un zgomot ce s-ar putea asemui numai cu acela provocat de prăbuşirea Turnului din Babilon.

Nonna aprinse aplica şi rămase uluită, cu privirea aţintită asupra soţului ei.

— Lioka, tu ?!

După expresia de pe faţa lui Lioka se putea presupune că în locul mult iubitei sale soţii el a văzut în patul conjugal Meduza din legendă.

— Nonna ?!!

— De ce ești aici? întrebă Nonna, punîndu-și halatul pe umeri. S-a întîmplat ceva?

— Nu știu..., zise el cu o expresie de totală perplexitate pe față. Pe cuvîntul meu că nu știu...

— N-ai fost la Tbilisi?! o fulgeră o bănuială teribilă. Spune-mi adevărul, n-ai fost?!

— Am fost. Lioka se ridică de la mijloc și-și prinse capul în palme. De fapt... și acum sînt la Tbilisi...

— Cum ai zis?!

Pe de o parte, aromele bucătăriei gruzine pe care le răspîndea Lioka excludeau orice bănuieli, dar pe de altă parte...

— Cum adică la Tbilisi?! Îți dai seama ce vorbești?! Lioka!

— Nu înțeleg nimic. Lioka își frecă fruntea cu palma. Nu înțeleg, Nonna, deși bănuiesc eu ceva. De altfel... zău că nu știu dacă se poate să vorbesc despre asta, pentru că eu...

Ei, drace! Aici mirosea a mister...

N-aș vrea să dau în vileag metodele pe care le aplică în astfel de cazuri jumătatea cea mai bună a omenirii.

— Vezi să-ți ții gura, zise Lioka. Juri?

— Jur! Razele trandafirii ale soarelui ce răsărise învăpăiaseră cununa de păr bălai de pe pernă. Îți jur, Lioka, doar mă cunoști!

— Ei bine... la simpozionul ăsta era un grup de fizicieni care au vorbit despre ideea himerică a biotrangulației, susținînd cum că aceasta e posibilă.

— A cui, zici?

— A biotrangulației. Mă rog, e vorba de posibilitatea de a transporta omul în orice punct din spațiu.

— Cu ce?

— Cu nimic. Uite-așa, prin eter.

— Un fel de televiziune, da?

— Hm, nu chiar... La televiziune vezi o imagine, pe cînd aici... Lioka o mîngîie pe obraz. Aici, ca să zic așa, are loc o transportare completă a unui corp material. De altfel, astea sînt amănunte care nu pot fi colportate. Nu uiți că ai jurat, nu?

— Nu uit, Lioka. Și zici că ei te-au trans... trans...

— M-au biotrangulat. Altă explicație nu pot găsi. Știi, în cursul zilei am atacat vehement referatul principal, de-

monstrînd că la nivelul actual al științei așa ceva nu se poate realiza. Probabil că ei au vrut să facă o glumă.

— Te-a durut?

— Nu. Ședeam la masă. Ei aduseseră cu dînșii o ladă neagră. În vremea asta eu mîncam șașlîk cu costițe, cînd deodată...

— Erai beat?

— Vai, Nonna! Doar sîntem la un simpozion.

— Ia stai! Dar bagajul? Nonna se ridică și ea în capul oaselor. Au trangulat și valiza?

Lioka dădu din mîini.

— Valiza a rămas la hotel. Probabil că le-a scăpat din vedere...

— Trebuie să dai imediat o telegramă! Nonna se duse la telefon. La ce hotel ai tras?

Lioka acoperi dintr-un salt distanța de cinci metri care îl separa de ea.

— Ce, ești nebună? Gîndește-te în ce situație mă pun! Sînt membru al comisiei de redactare. Îți închipui ce haz au să facă toți dacă se va afla că am fost biotrangulat imediat după ce am luat cuvîntul?!

— Da, dar valiza...

— Trebuie să plec imediat cu avionul la Tbilisi. În două ore sînt acolo, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Să încerce ei să dovedească că m-au...

— O, Doamne! Ai să te fîțîi mereu așa încoace și încolo?

— Nu, vezi bine, a doua oară nu-mi mai fac ei figura asta!

Lioka se îmbrăcă la repezeală și porni spre ușă.

— Am plecat.

— Bani de bilet ai?

— Am, am. Fug, ca să nu pierd avionul.

Lioka dispăru la fel de subit cum a apărut, și numai perna mototolită, ce mai păstra un amestec de miros de ceapă și de vin de Ținandali, stătea mărturie că ceea ce a fost n-a fost un vis.

Cît privește diverse vorbe cum că... Nu, nu! Povestea asta e mai bine să rămînă o enigmă pentru generațiile viitoare.

În românește de IGOR BLOCK

De la Icar la cuceritorii Lunii

„APOLLO"–11 un periplu istoric

La 21 iulie, pe solul prăfuit al Lunii au apărut primele urme de pași făcuți de un om ! Iată o realizare epocală — comparabilă cu neuitatul zbor în spațiu al regretatului Iuri Gagarin. Primul om care a ajuns pe un alt corp ceresc decît Pămîntul, Neil A. Armstrong, a caracterizat astfel primii pași pe Selena : „Este un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru umanitate". În cele ce urmează prezentăm pe cei trei membri ai echipajului „Apollo"-11, cei ce au finalizat o extraordinară misiune la care au colaborat — direct sau indirect — peste o jumătate de milion de oameni.

Neil A. Armstrong — primul om pe Lună

Comandantul navei „Apollo"-11 s-a născut în Wapakoneta (Ohio) la 5 august 1930, deci a împlinit 39 de ani în perioada carantinei care a urmat excepționalului său periplu. Deși prenumele său este evident anglo-saxon, Neil are înaintași de origine germană : tatăl, Stephen, este fiul unei scoțiene și al unui german, iar mama, Viola Korspeter, este fiica unor agricultori emigrați din Saxonia la începutul secolului.

Primul din trei frați, Neil este înalt de 1,79 m, are un păr blond tuns scurt și ochi albaștri. Deși bine proporționat și destul de puternic, nu este un atlet ca majoritatea astronauților.

El a frecventat școala medie în orașul natal, la 130 de kilometri de Columbus, unde tatăl său îndeplinește și astăzi, în ciuda vîrstei relativ înaintate, o funcție de inspector în administrația de stat. Cu trei ani în urmă, cu ocazia zborului pe „Gemini"-8, la intrarea în orașul Wapakoneta a fost montată o tablă indicatoare : „Orașul natal al primului

astronaut civil"; deja înainte de 21 iulie era pregătită inscripția „Orașul natal al cuceritorului Lunii" !

După cum povestește mama astronautului, pasiunea lui Neil pentru aviație s-a declanșat la 8 ani, cînd a admirat o întreagă dimineață vitrina cu avioane-jucării a unui magazin pentru copii.

În timpul vacanțelor, deoarece părinții săi nu erau prea înstăriți, Neil lucra, iar cu banii cîștigați își cumpăra reviste de aviație și planuri cu aeromodele relativ complicate; a construit aeromodele și după planuri proprii, de care este și acum mîndru.

Dornic să se instruiască, Neil a proiectat să folosească banii munciți în vacanțe ca să-și plătească taxele la facultate. Dar pasiunea pentru aviație a fost mai puternică și la 15 ani a început să urmeze cursuri de pilotaj, unde plătea ora cu 9 dolari! Seara, după terminarea lucrului și a studiului, se ducea la aeroport cu „autostopul", pentru a frecventa cursul de pilotaj. La 17 ani și-a luat brevetul de pilot, înainte chiar de permisul de conducere a automobilului.

Dorind să devină cu orice preț inginer aeronautic și pilot, iar familia neputîndu-i plăti taxele la facultate, Neil recurge la varianta de a se angaja în marina militară, care i-a asigurat o bursă pentru primii doi ani la facultate, un curs de perfecționare ca pilot pe parcursul celor patru ani de serviciu militar activ și apoi o altă bursă de studiu pînă la obținerea diplomei... În sfîrșit, după o muncă susținută, absolvă Universitatea Purdue (Indiana) și apoi un curs de perfecționare în ingineria aeronautică pe lîngă Universitatea din California de sud. În această perioadă s-a căsătorit cu Janet Sharan, o colegă de facultate, care i-a dăruit doi fii, pe Erik (acum în vîrstă de 13 ani) și pe Mark (6 ani).

În 1955 Neil a renunțat la cariera militară și a intrat la N.A.S.A. ca angajat civil. Deși a cerut să fie repartizat în calitate de pilot-încercător la baza Edwards, întrucît nu erau posturi libere a trebuit să se mulțumească să lucreze un anumit timp la baza de cercetări Lewis.

Armstrong povestește că de la cei 7 ani pe care i-a petrecut la Centrul experimental Edwards i-au rămas amintiri de neuitat: „Efectuam o activitate de pură cercetare științifică, mai întîi studiam unele probleme, cărora le căutam apoi soluții. În acest scop utilizam aparate experimentale — care urmau să fie omologate —, printre care și faimosul «X»-15. Nu zburam decît cu scopuri precise, dar fiecare decolare era totdeauna însoțită de senzația de a înfrunta necunoscutul, de a atinge viteze sau înălțimi pînă atunci inaccesibile omului. Cu ocazia celui de-al șaptelea zbor cu «X»-15 — care a fost și ultimul cu acest aparat —, am atins la 20 aprilie 1962 63 246 de metri și o viteză de 6 419 km/oră, adică de 5 ori mai repede decît sunetul. Aceste amintiri îmi fac plăcere și acum..."

În perioada în care Armstrong încerca avionul „X"-15, proiectul „Mercury" (ce avea să-l aducă pe **John Glenn** pe orbită) era în faza de studiu. Și el, ca și mulți alți specialiști de la Centrul Edwards nu erau de acord cu sistemul prin care N.A.S.A. intenționa să înceapă cucerirea spațiului. Era normal să fie așa, deoarece inginerii și piloții de la Edwards se preocupaseră enorm de proiectele avioanelor-rachetă „X"-15 și „X"-20 sau „Dyna-Soar", cu care obținuseră unele

succese de prestigiu (recorduri de viteză și altitudine), iar capsulele „Mercury", care trebuiau să se rotească în jurul Terrei doar în virtutea legilor mecanicii cerești, le apăreau ca un pas înapoi. Mai mult, în timp ce întoarcerea pe sol a apratului „X"-20 urma să se facă în zbor planat, asemănător avioanelor, capsulele „Mercury" parcurgeau o traiectorie balistică, pilotul neavînd nici un rol.

Curînd însă, în timp ce „X"-20, întîmpinînd dificultăți insurmontabile, a trebuit să fie abandonat, proiectul „Mercury" a adus satisfacții, iar proiectul „Gemini" l-a entuziasmat și pe scepticul Neil Armstrong. Ca urmare, în 1962, cînd avea peste 4 000 ore de zbor, el și-a depus candidatura pentru cel de-al doilea grup de astronauți. După cum relatează chiar el, „...a fost o decizie greu de luat, deoarece într-un anumit sens era o schimbare de meserie. La baza Edwards eram liberi să ne alegem sectorul unde să activăm și aveam cu adevărat impresia că putem contribui personal la progresul științei. În cercetarea spațială, în schimb, totul este calculat după instrucțiuni rigide și pentru orice acțiune sîntem răspunzători în fața superiorilor..." Ca urmare, atunci cînd astronautul-șef **Donald Slayton** l-a anunțat că cererea sa a fost acceptată, Armstrong nu s-a simțit din cale afară de fericit. Bineînțeles, pe atunci nu putea să știe că, într-un timp relativ scurt, va fi desemnat drept primul om ce avea să coboare pe Lună.

Cu modestia care-l caracterizează, Neil Armstrong a ținut să sublinieze : „«Apollo»-11 este rezultatul unui efort colectiv și într-un anumit sens găsesc nepotrivit ca eu să am întreaga glorie. Eu nu sînt Lindbergh, care cel dintîi a zburat peste Ocean. El și-a construit avionul cu ajutorul unor prieteni și a întreprins singur zborul, sfidînd numeroase pericole. În spatele misiunii «Apollo»-11 este voința unei națiuni de a atinge o țintă precisă, la o dată fixată. Personal,aș fi fost satisfăcut și dacă mi s-ar fi aat o misiune selenară ulterioară, în care aspectul științific să primeze față de cel aventuros. Eu sînt de părere că înainte de sfîrșitul secolului vom asista la acțiuni cosmice spectaculoase, ca descinderea pe Marte sau pe Jupiter. Cucerirea Lunii va sfîrși prin a trece în linia a doua, iar numele meu va fi aproape uitat..."

Pregătirile pentru asaltul Lunii au început la scurt timp după intrarea lui Neil în grupul astronauților și au fost grele și obositoare. După cum își amintește mama sa, Viola Armstrong, Neil era plin de admirație pentru colegii săi mai vechi și credea că nu va putea atinge nivelul lor de pregătire. Ca urmare, a muncit enorm, sintetizîndu-și singur cunoștințele necesare, ceea ce l-a făcut, într-o zi, pe cunoscutul astronaut **Tom Stafford** să exclame: „...Acest om este un fenomen : a și scris o carte despre spațiu".

În anul 1963 se știa destul de puțin despre zborul spațial, iar cunoștințele N.A.S.A. asupra „posibilității de a controla la perfecție revenirea unei astronave după efectuarea unui zbor interplanetar erau incerte". Atunci a fost efectuat un imens efort științific, tehnic și financiar, care a permis realizarea unor simulatoare pentru toate fazele zborului. În realitate, după cum a afirmat Armstrong, de-abia în 1964, după succesul aparatului cosmic „Ranger"-7, „am putut fi siguri că o coborîre pe Lună cu modulul lunar va fi posibilă".

Neil este entuziasmat de precizia aparatelor științifice montate pe stațiile-robot „Ranger", „Surveyor" sau „Lunar Orbiter", dar rămîne partizanul prezenței cosmonautului, care poate observa, înțelege și urmări fenomene neprevizibile.

În anul 1966, Neil Armstrong a fost numit comandant al navei cosmice „Gemini"-8, avînd copilot pe **David Scott,** viitorul pilot al cabinei de comandă „Apollo"-9 Le-a fost încredințată misiunea de a demonstra posibilitatea de a dirija două astronave pe orbită, experiment esențial pentru succesul periplului lunar. Cu această ocazie, datorită funcționării defectuoase a unui micromotor-rachetă de dirijare, cabina astronauților a efectuat mișcări necontrolate, periculoase, putîndu-se lovi de racheta „Agena", de care în prealabil se apropiase și apoi chiar se cuplase.

Din nefericire, în acea perioadă astronauții nu puteau intra în legătură cu Centrul de la Houston pentru a primi sfaturi ; dînd dovadă de sînge rece și calm, au remediat defecțiunea, dar misiunea a trebuit să fie întreruptă, iar cabina a coborît în Oceanul Pacific, unde a fost recuperată de nava „Mason".

Au urmat trei ani integral dedicați preparării misiunii „Omul pe Lună". Au mai existat momente de emoție ; astfel, pe cînd încerca, în mai 1968, un aparat cu care simula coborîrea pe Lună, denumit LLTV (Lunar Landing, Training Vehicle), acesta s-a defectat și Armstrong s-a putut salva numai cu parașuta...

Cu numai șase luni înainte de istoricul său periplu, Neil a fost informat de astronautul-șef D. Slayton că echipajului său i-a fost încredințată misiunea de a coborî pe Lună. Peste patru zile, la 9 ianuarie, această decizie a N.A.S.A. a fost dată publicității. „Am fost foarte satisfăcut — povestește Armstrong —, dar nu și entuziasmat, pentru că m-am educat să mă concentrez asupra conținutului faptelor și nu asupra laturii lor emotive..."

În ultimele luni, în paralel cu pregătirile echipajului, Armstrong a urmărit cu atenție misiunile „Apolo"—9 și „Apolo"—10, fiind deosebit de interesat de funcționarea în spațiu a modulului lunar și a avut lungi întrevederi cu **Frank Borman,** cu **Thomas Stafford** și colegii lor.

În istoricele zile ale lunii iulie, Armstrong a condus cu competență, calm și curaj echipajul care, la bordul „Columbiei" și al „Vulturului", a realizat visul de veacuri al omului : atingerea Lunii.

Iată cum descrie, pe scurt, Neil Armstrong principalele momente ale „epopeei selenare" : „Ziua coborîrii pe Lună a fost lungă și emoționantă... Frînarea a fost mai lină decît prevăzusem. Am zburat cu capul în jos de la 16 000 de metri... La circa 10 000 de metri am avut neplăceri cu calculatorul de bord și... abia sub 1 000 de metri, rezolvată fiind problema ordinatorului, am avut răgazul să privim afară... În fotografii acea parte a Lunii nu pare atît de accidentată. Privită direct însă e înspăimîntătoare și nu prea invită la alunizare... La circa 130 de metri am înțeles că era absolut necesar să intervin cu o comandă manuală... dacă nu voiam să risc un

sfîrşit tragic, de stînci... Un moment am fost ispitit să cobor chiar în mijlocul stîncilor... În ultimele secunde ale coborîrii, motorul a ridicat pulbere lunară care s-a răspîndit paralel cu solul... apoi a căzut toată odată. În faza finală a coborîrii consumasem mai mult carburant decît se prevăzuse, în căutarea locului potrivit pentru descindere... În momentul în care am atins solul lunar mai aveam în rezervoare carburant pentru 40 secunde de zbor ! După ce am aselenizat ne-a cuprins fericirea... Aldrin mi-a strîns cu căldură mîinile şi m-a felicitat. Acest gest mi-a provocat o mare bucurie : Aldrin este criticul meu cel mai competent... În timpul călătoriei spre Lună şi la coborîre, în afară de grija de a nu uita aceste cuvinte («Este un pas mic pentru om, un pas uriaş pentru umanitate» — F. Z.), nu-mi amintesc să fi avut vreo emoţie sau vreun sentiment special. A dominat prudenţa. Singura mea grijă era de a nu comite erori... Din interiorul cabinei... suprafaţa Lunii părea, printr-un curios efect optic, de culoare schimbătoare, după poziţia faţă de Soare, de la maro deschis la maro închis. Pe Lună nu e greu să te mişti, munca nu e obositoare. În unele puncte solul era foarte moale..., (dar) am avut impresia că dedesubt exista, la o mică adîncime, un strat solid... Din toate imaginile, una mi-a rămas adînc întipărită : Soarele eclipsat de Lună provoca în jurul acesteia o uriaşă aureolă de flăcări. O imagine de necrezut, magnifică, aproape un simbol al Cosmosului".

Neil Armstrong este un om în general tăcut, cu un caracter integru, dar şi cam închis, cu gusturi simple. El este considerat la Houston ca principalul expert în tehnica descinderii pe Lună şi apreciat în mod deosebit atît pentru calmul său imperturbabil în clipele de pericol cît şi pentru vasta sa experienţă ca pilot pe reactoare militare şi experimentale.

Îi place muzica simfonică, adoră zborul cu planorul sau cu avionul de turism (posedă un aparat „Bonanza"), este foarte mulţumit cînd poate să repare o defecţiune la automobil sau la avion sau să construiască un aeromodel, aşa cum făcea în copilărie. Nu suferă publicitatea şi nici interviurile. Armstrong acordă o mare atenţie familiei sale. Casa în care locuieşte împreună cu soţia şi cu cei doi fii la El Lago (aproape de Centrul spaţial Houston) a fost ridicată după un proiect elaborat de el şi a reconstruit-o întocmai după ce, cu cîţiva ani în urmă, a distrus-o un incendiu.

Asupra alegerii lui Armstrong de a fi primul care să coboare pe Lună au existat şi păreri contrare. Se pare că Armstrong şi-a impus totuşi punctul de vedere, deşi tot el declarase: „Este important să ajungi primul acolo, dar şi mai important să fii primul la întoarcere !..."

În prezent, deşi a primit numeroase şi tentante oferte pentru a deveni profesor la cîteva universităţi americane, Armstrong continuă să lucreze la N.A.S.A., unde experienţa şi cunoştinţele lui sînt nepreţuite pentru celelalte misiuni din cadrul planului „Apollo".

Ion Hobana ne dezvăluie vîrsta de aur a anticipației românești

Cititorii noștri își amintesc, probabil, de povestirea lui B. Brănișteanu publicată în nr. 353 al colecției. Arătînd că apăruse întîia oară în 1902, invitam pe cei ce cunosc lucrări științifico-fantastice scrise de autori români înainte de 1902 să ni le semnaleze. Și iată că nu mult după... aruncarea mănușii, în vitrinele librăriilor s-a ivit coperta de o neliniștitoare frumusețe făcută de Damian Petrescu pentru antologia pe care Ion Hobana a consacrat-o izvoarelor science-fiction-ului în literatura română. În acest volum apărut la Editura tineretului, data primei atestări de SF la noi este împinsă îndărăt cu mai bine de un pătrar de veac: în 1875, tînărul Demetriu G. Ionnescu — elev în ultima clasă a Liceului „Sfîntul Sava" — publică povestirea Spiritele anului 3000, *o utopie antimonarhică și antireligioasă. Dacă acest „fan", devenind celebrul lider conservator Take Ionescu, avea să se îndepărteze tot mai mult de îndrăzneața lui viziune din junețe, anticipațiile-i scrise cu două decenii înainte de prima carte științifico-fantastică a lui Wells rămîn realmente remarcabile pentru acea epocă.*

După această primă surpriză urmează altele. Cititorul de azi află cu încîntare că autori de amplă rezonanță ai literaturii române și-au pus semnătura pe opere de science-fiction. Alexandru Macedonski, Victor Eftimiu, Gib. Mihăescu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Felix Aderca, Ion Biberi, Victor Papilian, I. C. Vissarion, Mircea Eliade — iată numele celor mai însemnate stele ale prestigioasei constelații.

După cum observă Miron Scorobete în însemnările-i din „Astra" (nr. 42, din 16.X.1969), acest volum „e chemat să atragă atenția nu numai frecventatorilor obișnuiți ai genului, ci și oricărui cercetător al istoriei noastre literare, culegerea nefiind doar una «de anticipație», ci un remarcabil eveniment literar, aducînd în lumină pre-

ocupări mai puțin cunoscute ale unor valori de primă mărime ale literaturii noastre".

În ceea ce-i privește pe adepții science-fiction-ului, ei vor prețui în mod special această carte ce dovedește că înflorirea din ultimii cincisprezece ani a fost posibilă unei gestări de opt decenii.

Un merit însemnat pe care trebuie să-l recunoaștem celui care a alcătuit antologia este că a reușit să întrunească atîția iluștri înaintași sub semnul prometeic al anticipației. Dar aportul lui Ion Hobana e mult mai substanțial. Comentariile sale dense sînt nu mai puțin interesante decît paginile care le-au prilejuit. De altfel, după cum se știe, Ion Hobana nu e la prima lui probă de descoperire a pepitelor științifico-fantastice. În 1965 a publicat antologia Viitorul a început ieri, *„o retrospectivă a anticipației franceze", căreia scriitorul român îi aduce un mai competent elogiu decît mulți dintre experții francezi. Fără îndoială că în momentul de față Ion Hobana poate fi considerat drept unul dintre cei mai importanți exegeți și exploratori ai anticipației (care nici pe plan mondial nu cunoaște un corp critic prea numeros) și încă unul dintre rarii care au investigat atît ariile occidentale cît și cele ale țărilor socialiste.*

Oricît de bogată ni s-ar părea această antologie de SF românesc, nu cred că tezaurul a fost descoperit în întregime. În marea de reviste și ziare apărute la noi în ultimele decenii nu mă îndoiesc că se mai află ascunse valoroase zăcăminte. De altminteri, însuși Ion Hobana a și descoperit între timp o fabulă științifico-fantastică publicată de Ștefan Tita în 1937 (Vezi „România literară" din 2 octombrie 1969).

Demn de reținut este și studiul pe care Ion Arhip îl dedică în „Iașul literar" (anul XX, nr. 9/1969) unei piese inedite de Topîrceanu : Omul din Lună. *Această comedie de mari dimensiuni ar fi trebuit să cuprindă zece tablouri, printre care și unul intitulat* În anul 2000. *Din păcate nu s-au păstrat decît șase tablouri, lipsind tocmai acela care i-ar fi pasionat în gradul cel mai înalt pe iubitorii anticipației. Poate însă că nu sînt pierdute toate speranțele. Dosarul cu această piesă cuprinde „145 de pagini dactilografiate de autor, cu multe corecturi efectuate de dînsul și mai tîrziu de Otilia Cazimir". Tot Ion Arhip remarcă : „Top-*

tul că... unele scene au fost refăcute de două-trei ori ne îndreptățește să afirmăm că autorul a revenit mereu, cu perseverență, asupra manuscrisului". O asemenea îndelungată stăruință ne îngăduie să presupunem că măcar într-o primă versiune va fi existat și tabloul În anul 2000, *care însă s-a rătăcit. Astfel ne mai rămîn consolarea că l-am putea recupera și impulsul de a-l căuta.*

Vedem deci că trecutul anticipației românești continuă să fie (barem în parte) o problemă de viitor.

ADRIAN ROGOZ

UMOR

de E. BOGOS

— N-AVEȚI CUMVA O CHEIE DE 25 ? —

Anul demiurgului S F

Acum douăzeci de ani, încredințat probabil de panaceul interogațiilor sau, poate, din dorința de a pune probleme dificile minții geniale a lui Ion Barbu, l-am întrebat: „Cine socotiți că este cel mai mare poet al lumii?“ Răspunsul a venit pe loc: „Rimbaud dacă Poe n-ar fi scris Ulalume!“ Desigur că multora această extremă reducție a poeziei la două nume le poate părea extravagantă, în orice caz exagerată. Cert este că dincolo de aparenta schematizare există un fapt real: Edgar Allan Poe se află undeva în inima explozivă a galaxiei liricii moderne. Dar dacă, în această privință, el împarte cu Novalis meritul de a fi întrevăzut înrudirea enigmei poetice cu „logica severă a unei probleme matematice“, în dezvoltarea sectorului fantastic (și nu numai a lui) al prozei de pînă azi Poe rămîne demiurgul.

În 1969 se împlinesc 160 de ani de la nașterea și 120 de la moartea marelui bostonian, din a cărui minte fantaștiința a răsărit, aidoma Atenei din craniul lui Zevs, gata de luptă, cu lance și coif.

Pentru a marca această dublă comemorare, publicăm un microstudiu al lui Oscar Lemnaru consacrat lui Poe și o poezie a lui Adrian Rogoz inspirată de unul dintre celebrii eroi poești.

---

* În colecția noastră au mai apărut din povestirile lui E. A. Poe „Nemaipomenita întîmplare a unui anume Hans Pfaal“ (nr. 125), „O pogorîre în Maelström“ și „Mellonta tauta“ (nr. 250). De altfel, această ultimă fasciculă este în întregime consacrată scriitorului american. În numerele 257—253 am prezentat prin intermediul unor fragmente ciudata colaborare E. Poe-J. Verne, mai exact spus dezlegarea misterului din „Aventurile lui Arthur Gordon Pym“ în romanul „Sfinxul ghețarilor“.

OSCAR LEMNARU

NUVELELE FANTASTICE ALE LUI EDGAR POE

...Democrația însemnînd triumful rațiunii și al argumentului pe pămînt, artele care și-au sprijinit existența pe compromisul dintre ideal și real vor ceda pasul în favoarea fie a înțelesurilor clare, fie a adevărurilor, pe care intuiția de-abia le presimte, iar spiritul logic încă nu le-a încercuit.

Literatura fantastică poate născoci probleme insolubile pentru ştiinţa pe care umanitatea o cunoaşte şi o foloseşte. Dar toată arta acestui scris trebuie să tindă a ajunge pînă la ultimele consecinţe. Elementele de necrezut urmează a fi înfăţişate ca posibile, iar şansa să capete expresia şi trăsăturile caracteristice probabilităţii.

Complexitatea spiritului american cuprinde germenii acestei literaturi a viitorului, a unui viitor în care marile plăsmuiri ale artei vor însemna, desigur, izbucnirea irezistibilă a unei superrealităţi care să fie faţă de existenţa noastră neîndoielnică, ceea ce ar fi un model suprem, abstract şi încremenit faţă de fluxul uriaş al întregii realităţi ponderabile.

În această ordine de idei trebuie să spun că apariţia tocmai în America a lui Edgar Allan Poe, cel mai mare fantast pe care l-a avut lumea, nu este o simplă coincidenţă şi — mai puţin — un fapt inexplicabil. Charles Baudelaire, cel ce a redat în admirabile tălmăciri în limba franceză nuvelele fantastice ale lui Edgar Poe, pare să creadă că între spiritul acestuia şi maşinismul american se cască o prăpastie. Dar la o analiză care nu se împiedică în aparenţe lucrurile sînt văzute în cu totul altă lumină.

Edgar Poe mi se pare că este singurul scriitor american care, cu sau fără ştiinţă, cu sau fără vrere, a creat o literatură rezultată din coordonatele spiritualităţii americane. Căci dacă în Europa aproape patriarhală de acum mai bine de o sută de ani, într-un continent străbătut de diligenţă mai era posibilă literatura romantică a unui Kleist, Hoffmann şi — mai aproape de noi — a lui Hans Heinz Ewers, în America, în vecinătatea începuturilor maşinismului, într-o atmosferă realistă trebuia să se ivească un Edgar Poe, ale cărui povestiri fantastice reprezintă tocmai consecinţa ultimă a unei vieţi sprijinite pe relaţii logice. Fantasticul ilustrului scriitor american nu are nici o înrudire esenţială cu fantasticul unui Hoffmann, Kleist sau Ewers, foarte asemănători între ei. „Domnişoara de Soudéry", „Vioara din Cremona", „Norocul la joc" sau romanul „Elixirul diavolului", toate capodopere ale genului fantastic european datorite lui E.T.A. Hoffmann, precum şi „Păianjenul" sau „Alraune" de Ewers sau nuvelele, e drept puţin deosebite, ale lui Ramon Gomez de la Serna reprezintă împreună o interesantă tentativă de evadare din real, o furişare din lumea simţurilor prin diafana ţesătură a visului, o eliberare din închisoarea, adeseori întunecată, a vieţii în imperiul străbătut de fulgerele halucinaţiei, dar povestirile fantastice ale lui Edgar Poe înseamnă o uriaşă încercare de a crea un univers nu fantomatic, ci suprareal ; nu legendar, ci abstract ; nu iluzoriu, ci adevărat ; nu arbitrar, ci de o coerenţă logică, de o consecvenţă matematică, de o rigiditate geometrică. Fantasticul uriaşului de la Boston este un exerciţiu pentru a suprima condiţiile existenţei concrete, pentru a o converti într-un cosmos înlănţuit doar de legi geometrice. De aceea, stilul lui Edgar Poe este de cele mai multe ori sec, arid, aspru, ştiinţific chiar, un stil aş zice obiectiv, menit să provoace senzaţia verosimilului şi a pro-

babilității întîmplărilor care, dacă ar fi prezentate literar, ar risca să pară absurdități. Descrierea rece, distantă captează încrederea cititorului evoluat, pe care atmosfera cenușie și de semiobscuritate nu-l mai poate convinge. Stilul tuturor povestirilor de groază ale celorlalți scriitori acoperă totdeauna tema cu o placă translucidă sau execută un fel de înfășurare a dificultății într-un con de penumbră, pentru ca enigmaticul să deruteze controlul și cercetarea logică. Momentul culminant în oricare nuvelă a lui Edgar Poe înseamnă punctul decisiv al demonstrației sale, nodul aventurii, înseamnă ridicarea atentă a unui eșafodaj logic, iar finalul reprezintă concluzia rigidă, desprinsă reflex și într-un chip de neînlăturat din premisele faptelor anterior enunțate.

Să ne oprim un moment la „Adevărul despre cazul domnului Valdemar", ciudată poveste a unui om care, înfruntînd moartea, a cîștigat o bătălie decisivă împotriva legilor ce cîrmuiesc angrenajul psihofizic al organismului nostru. Valdemar este pe patul de moarte și medicina pretinde că el nu mai poate trăi decît cîteva ceasuri. Medicina reprezintă de astă dată cunoașterea și determinarea ordinii naturale a lucrurilor. Un doctor care simbolizează răzvrătirea lui Poe împotriva acestor rosturi prestabilite ale firii este încredințat că procesul fizic al morții poate fi întrerupt dacă se declanșează imponderabilul resort al voinței. Voința, care este fața cealaltă a inteligenței, ridicîndu-se adică deasupra materiei inerte, suspendă desfășurarea legilor ei, restituind spiritului primatul asupra lumii. Valdemar însă nu mai poate avea o voință proprie de vreme ce el se găsește pe pragul ce desparte viața de neant și de aceea medicul îl hipnotizează, poruncindu-i să-și prelungească cu cîteva săptămîni agonia. Autorul — se vede bine — intenționează să smulgă o victorie doar împotriva principiului care hotărăște limitele vieții, așa încît dacă muribundul trăiește mai mult decît spune știința problema e dezlegată. După ce Valdemar este sugestionat să lupte împotriva dispariției imediate a conștiinței sale, este părăsit... După două, trei săptămîni, îndrăznețul experimentator revine. Trupul lui Valdemar este țeapăn. Doctorul îi face pase magnetice spre a-l trezi, îi șoptește vorbe de poruncă. Muribundul de odinioară regăsește taina ultimei răsuflări, pleoapele i se redeschid ca pentru a mai prinde în capcana retinei cea din urmă imagine a lumii prezente, articulează cu puterile sfîrșite cîteva silabe și — odată terminată această bizară misiune — se scufundă în neant. O clipă mai tîrziu, în odaie se simte un miros de putreziciune... Miasmele morții n-au întîrziat să apară!

Finalul acesta extraordinar rezumă victoria spiritului în cadrul legilor fizico-chimice potrivit cărora procesul de descompunere, continuat din momentul primei morți — ca să ne exprimăm astfel — și mascat de voința strecurată în conștiința lui Valdemar, și-a vădit prezența și legile sale.

Edgar Poe nu imaginează teme arbitrare, ci cazuri singulare, care cu cît se îndepărtează mai mult de real cu atît îl exprimă mai

bine, folosind excepția care la el are virtutea de a rezuma genericul.

Intîmplările de la marginea vieții, aventurile fără precedent, cazurile neverosimile ispitesc fantezia stranie a acestui căutător de aur. Pentru el numai ciudățeniile a căror prezență întrerupe jocul limpede al probabilității, iscînd în vastul ocean al vieții talazuri enigmatice și îndepărtate, pot constitui substanța inalterabilă a lumii. Dar nu este numai atît. Edgar Poe, pentru a găsi adevărul, provoacă prin stringența logică, întocmai ca prin acțiunea unei nevăzute pompe pneumatice, vidul absolut în jurul problemei pe care o dezbate, iar concluzia, nemaiîntîlnind nici o rezistență înăuntrul unui univers tăcut și nemișcat, se impune cu vigoarea și repeziciunea cu care se impun consecințele matematice.

Nuvelele „Demonul crimei" și „Inima trădătoare" ne dezvăluie un sector al realității lăuntrice, după cum „Adevărul despre cazul Domnului Valdemar" urmărea să ne arate o scenă posibilă din spectacolul misterios al morții. „Demonul crimei" și „Inima trădătoare" reprezintă săgeata indicînd direcția spre infernul perversității omenești. În prima dintre aceste nuvele, ni se deschide o ferestruică înspre lumea certitudinii și a securității interioare. Un ucigaș — dar, firește, nu un ucigaș de rînd — se simte într-o atît de mare siguranță încît, pentru a-și dovedi că nu-l amenință nici o primejdie, se cațără pe marginea de prăpastie a închipuirii sale, care-i sugerează să-și rostească limpede povestea ciudatei lui securități. Asasinul simte întîi nevoia să-și mărturisească, pe stradă, printre oameni, liniștea, lipsa de griji și, mai ales, satisfacția că nimeni nu-i poate bănui taina, apoi vrea să se audă, să se asculte mai distinct, iar cugetul său, căutîndu-și certitudinea pe panta înclinată a pericolului, se rostogolește, devenind în cădere din ce în ce mai dens și mai greu, ca bulgărele de zăpadă care, lunecînd pe povîrnișul muntelui, ajunge uriaș. Ucigașul e silit astfel să-și strige, să-și urle în auzul tuturora liniștea și, mai cu seamă, bucuria că nimeni nu se gîndește la el. Firește că, pînă la urmă, mulțimea, atrasă de destăinuirile sale, se preface în societatea care nu-l poate cruța pentru crima săvîrșită.

În „Inima trădătoare", asasinul crede că percepe pulsațiile victimei sale, ascunsă sub dușumea. El crede că și agenții care-i cercetează camera au simțit bătăile inimii, dar că ei se prefac a nu fi înțeles nimic numai pentru a-i prelungi ucigașului tortura. Acesta, nemaiputînd răbda batjocura, le strigă polițiștilor, în gura mare, secretul ascunzătorii.

Edgar Poe mai are unele povestiri extraordinare, cum sînt, de pildă, „Scrisoarea furată", „Cărăbușul de aur" sau „Îndoitul asasinat din strada Morgei", în care trebuie să vedem doar omnipotența inteligenței, care pulverizează orice șaradă, smulgîndu-i soluția. Toate aceste trei povestiri ar putea constitui un model de nuvele polițiste, deși ele conțin unele imperfecțiuni de tratare.

În „Jucătorul de şah al lui Maelzel", Edgar Poe încearcă să dea o justificare ideală născocirii genialului Torquedo Tores, care a construit cîndva o maşină pe care ar fi vrut-o în stare să răspundă automat strategiei unui jucător, oricît de extraordinare ar fi fost combinaţiile sale şahiste. Fantastul american însă, mai realist decît Torquedo Tores, închipuie o temă din care să reiasă neputinţa maşinii de a răspunde tuturor cazurilor posibile. Numai mintea omenească are prerogativul iniţiativei, în vreme ce mecanismele cele mai complexe cuprind un număr limitat de soluţii. Edgar Poe restituie legendei automatului jucător de şah ipotezele plauzibile într-o lume a gîndirii logice.

Edgar Poe, fie că ni se înfăţişează ca un spectator distant al lumii, fie că se extaziază în faţa inteligenţei, căreia nu i se poate ascunde nimic, fie că este un genial decorator al iadului, ne şopteşte, întîi insinuant, apoi ne strigă cu putere, ca dintr-un uriaş piept de aramă, că viaţa concretă se prelungeşte real într-o lume imponderabilă şi că din existenţa noastră, în mijlocul materiei inerte, putem plăsmui, rezumînd liniile acesteia din urmă, un univers desprins de fatalitate şi supus în întregime voinţei noastre.

ADRIAN ROGOZ

Comentariu dialectic la Edgar Poe

Boala-i pătrunsese pînă-n oase,
destrămînd ţesuturi, plasme, fibre.
Cred că domnul Valdemar intrase
între misterioasele-echilibre
situate dincolo de viaţă.
Moartea peste faţă-i şi prinsese
una dintre măştile-i de gheaţă
pentr-un rol al piesei ne-nţelese.
Totuşi sufletu-n adînc ţinut e
încă viu ; şi-nchis e între vise
de-o străină vrere ce-l robise
prin ţesute fire nevăzute.
Dar cînd fluxul tainicei hipnoze
conteni, brusc trupul putrezeşte :
sulfuros final de-apoteoze
săvîrşit în salt, dar şi fireşte.
Astfel ce-i apus mereu răpus e
pretutindeni şi în orice vreme,
ca şi scufundatele trireme
prefăcute-n praf la ţărm aduse.

Poşta redacţiei

MIRCEA SUCIU (Bucureşti). Desenul caricaturilor ni se pare excelent, dar poantele neadecvate. Aşteptăm o nouă scrisoare, eventual chiar... fără cuvinte.

EMANOIL BELLU (Braşov). Ne întrebaţi dacă ideea dv. „nu v-a transpira" în caz că ne veţi trimite o „povestioară nemaipomenită", cum o autopreţăluiţi „fără a fi din cale-afară de modest". Ca să fiţi sigur că ideea dv. nu va transpira vă propunem s-o citiţi în plenul unui cenaclu literar. Nimeni nu va mai îndrăzni să vă facă ideea să transpire după ce aţi dovedit cu atîţia martori că vă aparţine.

HERBERT GILLICH (Cisnădie). Vă mulţumim pentru interesanta scrisoare. Vă vom răspunde epistolar.

GH. DRĂGĂNESCU (Lipova). După cum, desigur, aţi văzut, nu publicăm prea des poezii. V-aţi încercat puterile şi în proză ?

ARISTOTEL PÎRCĂLAB (Cluj). Prin paginile trimise transpare un posibil talent, pe care însă n-aţi reuşit încă să-l focalizaţi. Mai încercaţi.

CONSTANTIN REUŢ (Bucureşti). Acelaşi răspuns ca acela dat lui Mircea Suciu, ceea ce înseamnă că e mai uşor să desenezi bine decît să scorneşti spirite SF.

VLADIMIR FUNDUC (Bucureşti). Dintre cele trei pagini trimise de dv., prima cuprinde descrierea descoperirii lui Cornelius Axant : filmarea retroactivă, iar celelalte două constituie un fel de exemplificare ce nu ni se pare însă realizată literar. Ideea dv. se înrudeşte cu aceea a **cronoscopului,** aparatul de sondat trecutul, extrem de mult uzitată în literatura ştiinţifico-fantastică.

LILA ION SÎRBEŞTI (Breaza), REMUS GIORGIONI (Făget), CONSTANTIN ASAFTI (Iaşi), MIHAI EREMIA (Ploieşti), MECA POMPILIU (Tr. Severin), GH. OPREA (Cîmpina), STERIAN CORNEL, MIHAI BOCAI (com. Pecineaga), RADA OCTAVIAN (Sinaia). Încă nu !

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Științǎ și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

IMPORTANT

Reînoiți-vă abonamentele pentru anul 1970.

Abonați-vă din timp și pe termene cit mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

Prețul unui abonament este de:

- *anual .... 24 lei*
- *pe șase luni .... 12 lei*
- *pe trei luni .... 6 lei*

Abonamentele se fac prin oficiile și agențiile PTTR la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.

DECEMBRIE 1969

PREȚUL 1 LEU 41007